

Yttrande

2009-02-18

Spånga - Tensta Stadsdelsnämnd

I den äldres tjänst Äldreassistens – ett framtidsyrke (SOU 2008:126)

Stadsdelsnämndens pensionärsråd i Spånga - Tensta (SPR), som har beretts tillfälle att yttra sig i rubricerade ärende, vill anföra följande:

SPR har vid flera tillfällen framfört synpunkter på behovet av att öka personalens kompetens inom äldreomsorgen. Det ökande antalet pensionärer i framtiden kommer också att kräva ökade ekonomiska och personella resurser. Vi ser därför i och för sig positivt på att en utredning gjorts i syfte att öka kvalitet och effektivitet och göra vård och omsorg för äldre mer attraktivt.

Allmänt

I vårt samhälle har sedan länge pågått en långtgående individualisering. Det har gjort familjebildningar vanskeligare. Arbetet har minskat i betydelse. Upplevelserna har istället fått en central roll. Därtill kommer att ekonomin nu spelar en mer dominerande roll.

Detta återspeglas i några av våra ungdomars attityder och önskningar. De prioriterar helst yrken, där de drömmer om att tjäna snabba pengar inom IT-branschen, underhållningsindustrin, TV och radiobranschen, idrotten och inom andra liknande områden, där de hoppas finna en attraktiv framtid och personlig framtoning. Att arbeta med äldre prioriteras mycket lågt i dessa kretsar.

Att i en sådan situation göra äldreomsorgen attraktiv i större omfattning är mycket svårt. De föreslagna två vägarna att nå yrkeskompetens, nämligen genom utbildning eller validering kan därför vara en metod att göra arbete inom äldreomsorgen mer attraktivt även för dem som har tidigare erfarenhet i yrket. Därtill kommer möjligheten till utbildning vid vuxengymnasium eller kommunal vuxenutbildning samt validering för att kunna utöka rekryteringsbasen.

I framtiden kommer man inte att vara kvar i samma yrke under hela arbetslivet. Man måste räkna med att få byta yrke flera gånger. Det är en utveckling som redan nu börjat. Att under sådana förhållanden göra en specialutbildning för äldreomsorgen gör inte yrket mera attraktivt. Man borde därför på sikt överväga att göra en gemensam sjukvårds- och omsorgsutbildning på högskolenivå. Det skulle göra utbildningen mer användbar i framtiden och minska skillnaderna mellan omsorg och sjukvård och höja statusen för yrket. Det skulle kanske också förbättra kompetensen hos personal på, t.ex. servicehus, gruppboende, sjukhem och hospice. Så omfattande har tyvärr inte utredningens uppdrag varit.

Några synpunkter i övrigt på utredningens förslag

Nationella yrkeskrav

Utredningen föreslår nationella yrkeskrav inom elva kompetensområden. De är mycket omfattande och skulle egentligen kräva högskolekompetens om det skulle kunna leda till en meningsfull kompetens. Under den föreslagna treåriga gymnasieutbildningen hinner man knappast mer än att översiktligt ögna igenom de olika områdena. En del av dem är ytterst abstrakta, t ex värdegrund, förhållningssätt och värderingsförmåga. Andra som t ex

åldrandets sjukdomar, emotionell och social omsorg eller omsorg och vård i livets slut kräver en hel del kunskap och erfarenhet. Man kan fråga sig om en nittonårig student, som blivit äldreassistent verkligen har tillräcklig erfarenhet att ensam besluta inom äldreomsorgen utan stöd av äldre kompetent personal på dessa områden.

Målet med yrkeskraven är enligt utredningen att all omsorgspersonal ska ha grundläggande kompetens för sina omsorgs- och vårduppgifter. Kompetensen ska öka så att socialtjänstlagens krav, enligt 5 kap. 4 § att äldre ska få möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra, ska uppfyllas. Det är alltså inte bara en "intention" som utredningen skriver utan faktiskt ett obligatoriskt krav i en tvingande bestämmelse. Detta är något som givetvis borde vara uppfyllt redan nu.

Lagreglering

Äldreomsorgen kringgärdas av en mängd lagar, föreskrifter, riktlinjer m.m., som många fall är omöjliga att uppfylla bland annat beroende på bristande ekonomiska och personella resurser.

I och för sig är det bra att det nya yrket får en lagreglering. Frågan är om den kan förenklas och tas in i exempelvis socialtjänstlagen i samband med att ändringar görs i den lagen. Det skulle kanske underlätta för dem som ska tillämpa lagstiftningen.

Den föreslagna lagen avser den som fyllt 67 år. Stora grupper av äldre pensioneras redan vid 65 år och i vissa fall ännu tidigare och kommer därför att stå utanför lagen. Enligt SPR:s mening bör man därför inte i lag ange någon åldersgräns. Någon större ekonomisk belastning behöver det inte vara, eftersom de allra flesta yngre pensionärer är tämligen friska.

Yrkestiteln Äldreassistent

Som redan inledningsvis antytts ställer sig SPR skeptisk till den nya yrkestiteln. Bara prefixet äldre gör att en del personer reagerar negativt. Vi anser att man bör överväga en annan yrkestitel. Ordet assistent i titeln ger också sken av att det är frågan om att biträda i omsorgen, fast avsikten enligt utredningen är att äldreassistenten ska arbeta ensam och fatta beslut självständigt.

Behörighet

Enligt utredningen ska de 19-åriga studenterna med treårig gymnasieutbildning arbeta ensamma med sådan omsorg och vård som omfattas av de nationella yrkeskraven. Det ställer mycket stora krav på assistenten, Det borde finnas möjlighet för assistenten att under en kortare övergångstid få arbeta tillsammans med erfaren personal innan full kompetens erhålles.

Utredningen föreslår att de som inte har kompetens som äldreassistent ska få möjlighet att arbeta som trainee. Det finns kanske bättre ord även för denna yrkeskategori. Vi har t.ex. ordet aspirant eller rent av praktikant. Ordet trainee brukar vanligtvis användas för person som utbildas av ett företag och är kanske inte så lyckat inom den offentliga sektorn. En sådan trainee ska få utföra arbetsuppgifter tillsammans med en äldreassistent eller annan personal med dokumenterad kompetens. Det behövs säkert personal som kan arbeta tillsammans på detta sätt. Det får dock inte innebära att man anställer ett större antal personer med sådan lägre kompetens för att minska lönekostnaderna.

Omsorg är huvudkompetensen

SPR:s erfarenhet är också att de emotionella och sociala behoven för de äldre får stå tillbaka för de mer praktiska och medicinska, vilket också utredningen konstaterar. Ofta beror detta på bristande tid och personella resurser. Vi ställer oss dock tveksamma till att fastställa att omsorgen ska utgöra minst tre fjärdedelar av äldreassistentens kompetens. Förhållandena på olika orter i landet kan te sig så olika att det måste finnas utrymme för en viss flexibilitet.

Socialstyrelsen ansvarar för precisering av yrkeskraven

Som tidigare framhållits finns det en risk med att alltför mycket detaljreglera äldreomsorgsområdet med alltför många föreskrifter, anvisningar och riktlinjer. Vi hoppas att socialstyrelsen tänker på detta när föreskrifter och andra regler och anvisningar ska utfärdas.

Yrkeskraven inom de föreslagna kompetensområdena är mycket omfattande. Det synes nästan övermäktigt att hinna med att inhämta annat än en mycket ytlig kunskap genom en treårig gymnasieutbildning. Man måste tänka på att också de vanliga kärnämnen ska ingå i utbildningen. Kanske måste man begränsa antalet kompetensområden eller göra utbildningstiden längre för att få ett något så när meningsfullt djup i kunskaperna.

Vägar till yrkeskompetens- utbildningsvägen, valideringsvägen och kvalitetssäkring.

SPR ser med tillfredsställelse på att det finns två vägar att nå yrkeskompetens som äldreassistent, nämligen utbildningsvägen och valideringsvägen. Utbildningsvägen är ju inte heller stängd för den som kan inhämta kunskap genom vuxengymnasiet och den kommunala vuxenutbildningen. Valideringsvägen kan innebära vissa risker. Den kan av vissa komma att anses som ett sämre alternativ och medföra att den nedvärderas internt. Sådana risker måste man vara mycket observant på, särskilt om man lokalt är benägen att ställa enklare krav på den vägen för att behålla personal. Det är därför viktigt att kvalitetssäkringen kan ske så objektivt som möjligt.

Specialiseringar

Möjligheten att specialisera sig inom äldreomsorgen kan vara ett sätt att göra utbildningen mera attraktiv och nödvändig om den treåriga gymnasieutbildningen ska genomföras.

SPR ser gärna att man undersöker möjligheten att hitta fler specialområden inom äldreomsorgen, t ex. inom vårdnads - och hygiensektorn.

Slutord

En ny generation kan inte anamma och vilja lära sig nya värdegrunder som man lär sig integralkalkyl eller Sveriges älvar. Värderingarna måste växa fram i en kultur präglad av hänsyn, öppenhet, tolerans mot och intresse för det avvikande och annorlunda och mod att yttra en egen åsikt och samtidigt ta hänsyn till andras meningar. Detta måste beaktas vid genomförande av en ny utbildning.

Iris Johnsson

Bo Werner